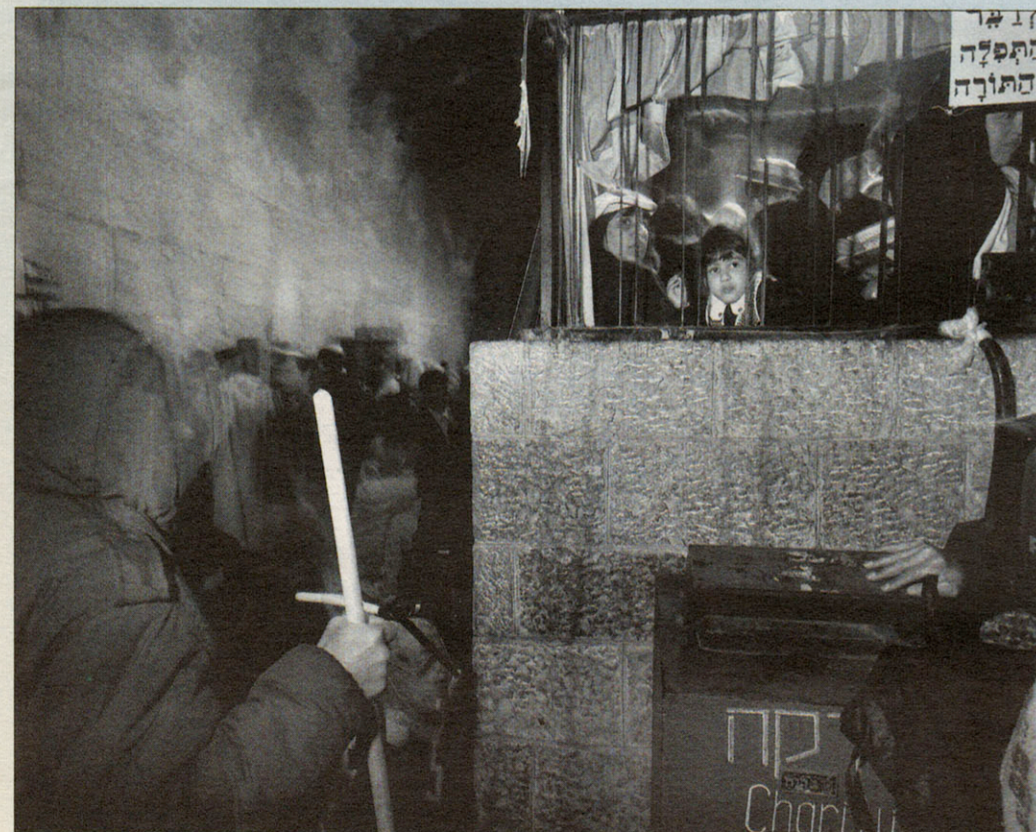

Ruim vier weken leefde en werkte Magnum-fotograaf Carl De Keyzer in Jeruzalem. De beelden die hij er maakte, zijn bestemd voor een tentoonstelling die in 1998 de wereld rondtrekt, naar aanleiding van de vijftigste verjaardag van de staat Israël. Bij die gelegenheid zal ook een boek met werk van de Magnum-fotografen verschijnen. Op deze bladzijden al in primeur: Carl De Keyzer tussen Klaagmuur en Zionpoort. Het verhaal bij de foto's doet hij zelf.

Een groepje orthodoxe joden in de straten van Antwerpen, Amsterdam of New York zien lopen, is een relatief curieus fenomeen. Als je drie weken elke dag tussen die mensen loopt, ga je je niet meer afvragen waar de zoveelste verhitte discussie over gaat of wat er op de zoveelste vlag als slogan staat. Deze privé-betoging kan een steunbetuiging zijn voor de koloniasiepolitiek van Netanyahu of gewoon een jubileumfeest van een groep joden uit Moskou.

Op een dag in Jeruzalem

Bar mitzwa op zondag, in het overdekte gedeelte bij de Klaagmuur. Vrouwen en kinderen achter middeleeuwse aandoende balustrades in hun zondagse kleren. Een Palestijn veegt de rommel op: modder van vuile schoenen, papiertjes van snoep. Een orthodoxe jood klampt mij aan en vraagt of ik het belang van deze plek ken. De tempel wordt ooit weer joods, en dan zal de Messias spoedig komen. Hij zal van de Olijfberg neerdalen en door de oostelijke poort de tempel binnengaan. Nu is die dichtgemetseld, want alleen de Messias mag die ingang gebruiken. De Palestijnse begraafplaats, bij toeval aangelegd vlak voor die oostelijke poort, vormt een probleem. Toch is er hoop, want eindelijk is „de as van de rode koe" in aantocht — alleen die as kan worden gebruikt om de tempel in te zegenen. Dit jaar is in Zwitserland een koe gevonden die na een microscopisch onderzoek honderd procent rood werd bevonden. Eerst zal ze drie jaar op een weide in Israël staan, bewaakt door soldaten, en dan worden verast. Volgens de orthodoxe jood is dat de hoofdreden van de Palestijnse opstootjes: de vrees dat er nu eindelijk werk zal worden gemaakt van de heropbouw van de joodse tempel op de plaats waar nu hun moskee staat.

Aan de Zionpoort bij het vermeende graf van koning David, zingt diens *look-alike* het lied „Jerusalem". Veel toeristen zijn erdoor gecharmeerd en poseren gewillig naast David. Dat hij niet kan zingen, maakt niet veel uit — de echte kon dat wellicht ook niet. Wat de gulle nonnen uit Spanje niet weten, is dat deze koning David een Nederlander uit Zwolle is die na dertien jaar zwerven in Australië uiteindelijk bij deze poort is aanbeland. „Jerusalem" zingen in een verguld pakje brengt meer op dan schapen scheren in Australië.

Palestijnse rellen beginnen meestal na een vrijdagssessie in de grote moskee. Alle in- en uitgangen en alle straatjes naar Oost-Jeruzalem worden streng bewaakt door honderden Israëlische soldaten. Negenennegentig keer op de honderd gebeurt er niets. Zo tref je in winkelcentra vaak honderden verveelde en zwaarbewapende jonge soldaten aan. Een beetje provocatie mag ook wel. Zo vinden militairen het leuk om hun oefeningen te doen op het plein rond de moskee. Af en toe proberen orthodoxe joden het plein te ontrenten door er gebedsessies te houden. Heiligschennis is een favoriete nationale sport in het Heilig Land.

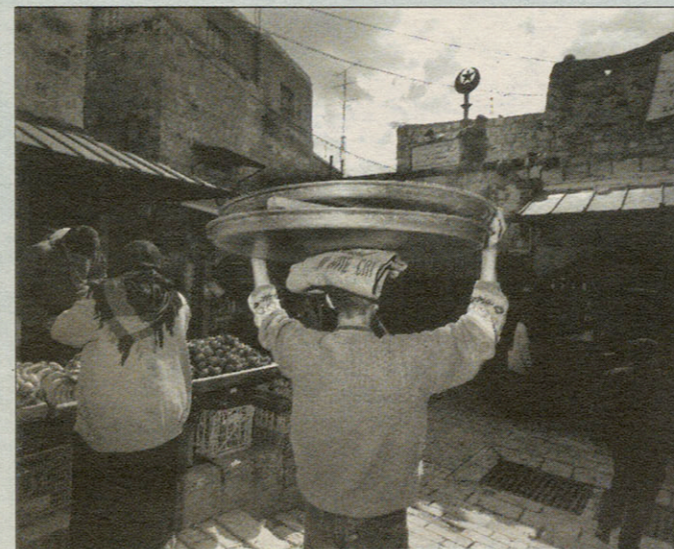
Na drie weken en tweehonderd verplichte wandelingen Klaagmuur-moskee-Heilig Graf, had ik wel eens zin om iets van Israël zelf te zien. Een voor de hand liggende keuze was Ein-Gedi, het bekende kuuroord aan de Dode Zee op een boogscheut van Jeruzalem, waar men zonder zwemlessen uren kan ronddobberen in een prachtig desolaat landschap. Wat de toeristische folder niet laat zien, is de oorzaak van dit prachtig desolate landschap. De Dode Zee bevat onnoemelijk veel zout en maakt de omgeving onleefbaar. Niemand kan of wil hier leven, op enkele zigeuners na die wellicht geen andere keuze hebben. Ook de badplaats zelf overleeft alleen nog van de halffuur-bezoekjes van toeristen, die erin slagen om in dat halffuur een volledige zelfbedieningslunch naar binnen te werken, zich in te smeren met modder, de obligate foto „op de rug in de Dode Zee" te maken en een volledige zwavelkuur af te werken. Sommigen slagen er ook nog in om dronken te worden. Een ontheemde Duitser in fase twee twijfelt hier of hij zich nu vóór of na de foto moest insmeren met modder.

Nonnen in het Grieks-orthodoxe deel van de kerk van het Heilig Graf. De Grieken zijn baas in de heiligste kerk ter wereld. Dat is historisch zo gegroeid. De macht wordt gedeeld met de rooms-katholieken en de Armeniërs. De Ethiopische kopten zijn de armsten en hebben alleen een piepklein altaartje naast de kerk. De Grieken bezitten ook de sleutel: 's morgens moeten de andere gemeenschappen wachten tot zij de poort openmaken. Op religieuze hoogdagen worden er ook afspraken gemaakt over wie waar welke handel — kaarsen, missen, prenten — mag drijven.

Een groep Polen met de obligate plastic zakken komt aan bij het Heilig Graf. De verwondering op hun gezichten is te vergelijken met de ontroering van bedevaartgangers die, na dagen stappen, uiteindelijk bij de kathedraal van Santiago de Compostela aankomen. Dat de groep met een goedkope vlucht uit Warschau is gekomen, maakt de ontroering er niet minder om.

De Damascuspoort met daarachter de El Wadstraat is de drukste ader in de moslimwijk en de oude stad. De straat loopt tot aan de ingang van de moskee en kruist de Via Dolorosa. Op vrijdag zie je soms letterlijk twee godsdiensten op elkaar inlopen: moslims die zich haasten om op tijd op de knieën te gaan in de moskee, en de kruisgangtoeristen die in groep met houten kruisen de Via Dolorosa intrekken.

Jonge toerist raadpleegt zijn *Lonely Planet*-gids over Israël in het Grieks-orthodoxe deel van de kerk van het Heilig Graf.

Bar mitzwa op maandag. Gisteren moest het nog in het overdekte gedeelte bij de Klaagmuur, want het regende. Nu kan het buiten, onder massale belangstelling van toeristen en familie. De meeste jongens kunnen maar met moeite het tempo van de ouderen volgen bij het lezen van de thora. Achteraan op het grote plein kan men de comfortabele appartementen van de joodse New Yorkers zien, satelliet en telescoop inclusief. Die ertribunes met uitzicht op de Klaagmuur gaan van de hand voor één miljoen dollar en meer.

De buurt van de Klaagmuur is altijd opvallend rustig op vrijdag. Die muur is namelijk een zijwand van de moskee, en op vrijdag worden altijd relletjes verwacht. Tientallen jeeps en soms honderden jonge rekruten worden ingezet om een eventuele spontane demonstratie van Palestijnen vroegtijdig de kop in te drukken. Wie men er wel blijft zien, is de harde kern van Jeruzalem: de orthodoxen willen gerust de woede of een occasionele steen van ongelovigen trotseren. Hun doel is het opnieuw in gebruik nemen van de tempel in al zijn glorie, en daarvoor mogen wel een paar martelaars vallen.

